

BROTTSSTATISTIK ÅR 1999

POLISANMÄLDA BROTT
UPPKLARADE BROTT
MISSTÄNKTA PERSONER

DEFINITIV STATISTIK

Brottsförebyggande rådet

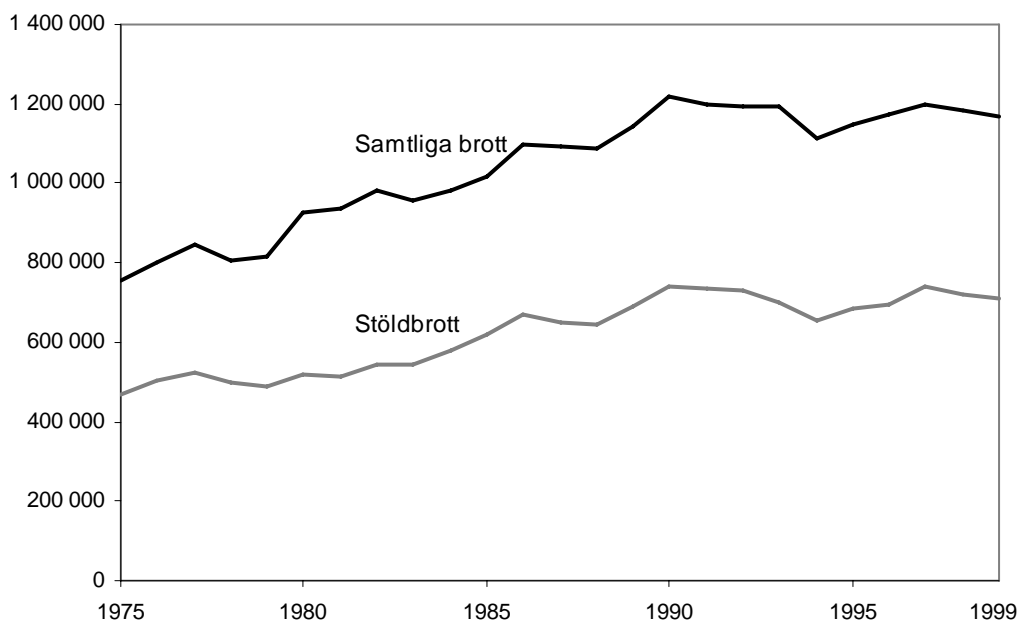
Polisanmälda brott år 1999

Brottsutvecklingen

Under hela år 1999 polisanmäldes cirka 1 170 000 brott. Det innebär en minskning med 1 procent jämfört med år 1998. Inbrottsstöld, cykelstöld och klotter svarar för en stor del av denna minskning. Brottstyper där antalet anmälda brott har ökat jämfört med föregående år är bland annat våldsbrott, olaga hot, ofredande och penningförfalskning.

Utvecklingen av samtliga anmälda brott under 1990-talet karaktäriseras dock av fluktuationer kring en relativt konstant nivå. Det totala antalet polisanmälda brott år 1999 är något lägre än i början av 1990-talet.

Det totala antalet polisanmälda brott och stöldbrott per år åren 1975 - 1999

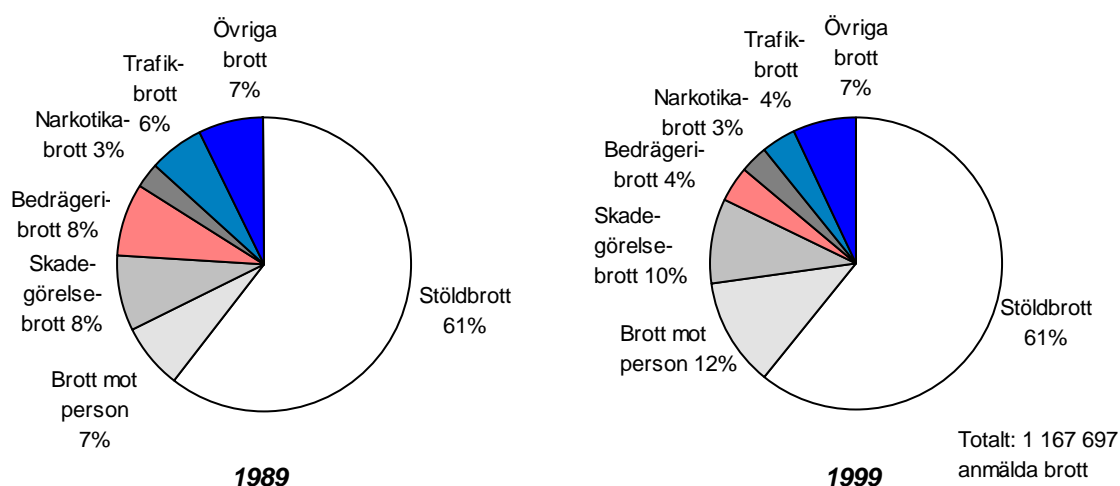

Brottsstruktur

Cirka 61 procent av det totala antalet polisanmälda brott under år 1999 var stöldbrott och 12 procent var brott mot person (mord, dråp, misshandel, sexualbrott m.m.). De anmälda brottnas fördelning har varit relativt konstant över en längre tidsperiod.

Andelen anmälda brott mot person har dock under de senaste 10 åren ökat från 7 procent (år 1989) till 12 procent (år 1999). Andelen anmälda bedrägeribrott och trafikbrott har däremot minskat med några procentenheter. Fördelningen mellan olika brottskategorier framgår av nedanstående diagram:

Brottskategorier i procent av det totala antalet polisanmälda brott, år 1989 och 1999

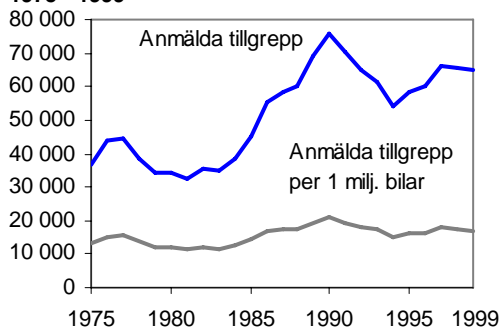
Stöldbrott

Under år 1999 polisanmäldes cirka 710 000 *stöldbrott*, vilket innebär en minskning med 1 procent (cirka 10 500 brott) jämfört med föregående år. De stöldbrott, som antals- och andelsmässigt minskat mest under året är bland annat cykelstölder, olika typer av inbrott (till exempel inbrott i lägenhet, källare och kontor). Utvecklingen av stöldbrotten under 1990-talet karaktäriseras liksom samtliga brott av fluktuationer kring en relativt konstant nivå.

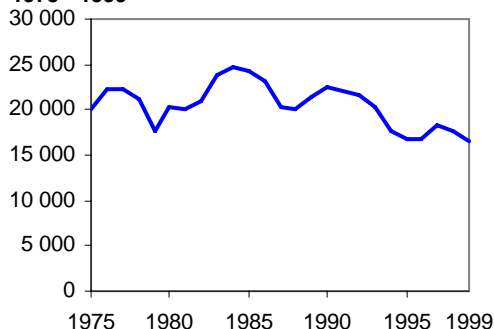
Totalt anmäldes cirka 95 600 *cykelstölder* under år 1999. Under början av 1990-talet ökade cykelstölderna för att under mitten av 1990-talet variera kring 120 000 anmälda brott per år. Under de senaste två åren har dock antalet anmälda cykelstölder minskat. Minskningen mellan åren 1998 och 1999 var 7 procent. Cykelstölderna minskade i stort sett i samtliga län.

Under år 1999 polisanmälades cirka 65 100 *biltillgrepp* och cirka 155 000 *stöldur och från motordrivet fordon*. Antalet biltillgrepp var oförändrat, medan stöld ur och från motordrivet fordon ökade med 2 procent jämfört med år 1998. Utvecklingen av de anmälda fordonsrelaterade brotten karaktäriseras av en nedgång under 1990-talets fyra första år, följt av en uppgång fram till 1997, då antalet brott återigen minskade.

Antal polisanmälda biltillgrepp åren 1975 - 1999

Antal polisanmälda bostadsinbrott åren 1975 - 1999

Under år 1999 polisanmälades cirka 16 700 *bostadsinbrott*, vilket är 5 procent färre än år 1998. Lägenhetsinbrotten svarade för denna minskning, medan inbrotten i villa och radhus ökade något. Under år 1999 minskade också antalet anmälda inbrott i *källare och på vind* (med 12 procent) och i *fritidshus* (med 7 procent) jämfört med år 1998. Bostadsinbrotten har minskat under hela 1990-talet. Inbrott i källare och på vind ökade fram till år 1996. Därefter har även dessa minskat. De polisanmälda inbrotten i fritidshus har däremot ökat med nästan 14 procent sedan år 1990.

Under år 1999 polisanmälades cirka 37 200 *fickstöld*, vilket är en ökning med 5 procent jämfört med år 1998. Antalet polisanmälda fickstöld har ökat med drygt 85 procent under 1990-talet.

Totalt anmäldes cirka 55 500 *butiksstöld och snatterier* under år 1999. Det är en minskning med 11 procent jämfört med år 1998. Under 1990-talet har anmälda butiksstöld varierat relativt mycket från år till år. Antalet anmälda butiksstöld beror till stor del på butikernas kontroller och policy för att polisanmäla brott.

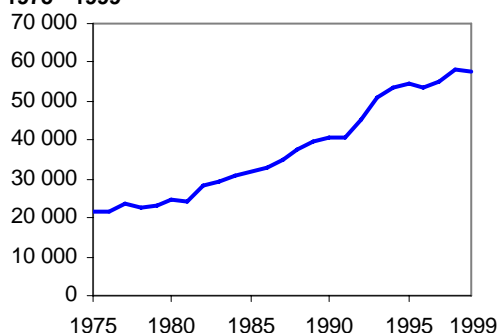
Våldsbrott

Under år 1999 anmäldes 178 *mord, dråp och misshandel med dödlig utgång*. Erfarenheten visar att en del av dessa anmälningar med tiden kommer att få en annan rubricering, till exempel självmord eller olyckshändelse. Dödsorsaksstatistiken¹ ger därför en säkrare bild av antalet personer som dött på grund av mord, dråp eller annat övervåld.

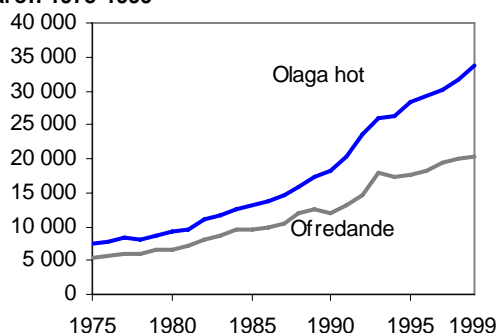
¹ Dödsorsaksstatistiken publiceras av Socialstyrelsen och Statistiska centralbyrån. Statistiken bygger på uppgifter från dödsorsaksintyg, som skrivs av läkare.

De polisanmälda våldsbrotten domineras av *misshandel*. Antalet polisanmälda misshandelsbrott har ökat under hela 1990-talet (med undantag för år 1996). Under år 1999 polisanmäldes nästan 58 000 misshandelsbrott, vilket innebär en ökning med 2 procent jämfört med år 1998. Tolkningen av statistiken över våldsbrott försvåras av ”kvinnofridslagen²” som infördes den 1 juli 1998 och som består av brott som tidigare skulle ha rubricerats som misshandelsbrott, olaga hot, sexualbrott m.m. Under år 1999 anmäldes cirka 950 brott mot ”kvinnofridslagen”.

Antal polisanmälda misshandelsbrott åren 1975 - 1999

Antal polisanmälda olaga hot och ofredande åren 1975-1999

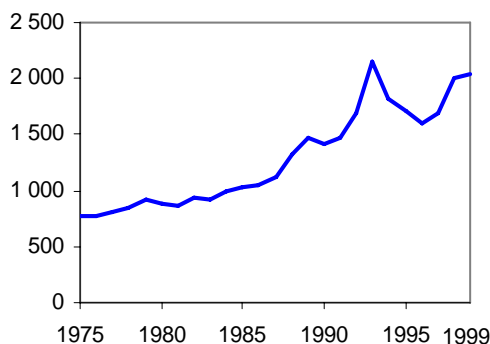

Två brottskategorier, som är nära förknippade med våldsbrotten, är *olaga hot* och *ofredande*. Under år 1999 polisanmäldes cirka 33 700 olaga hot och cirka 20 400 ofredanden. Dessa brottskategorier har, liksom misshandelsbrotten, ökat under hela 1990-talet (med cirka 85 respektive 60 procent).

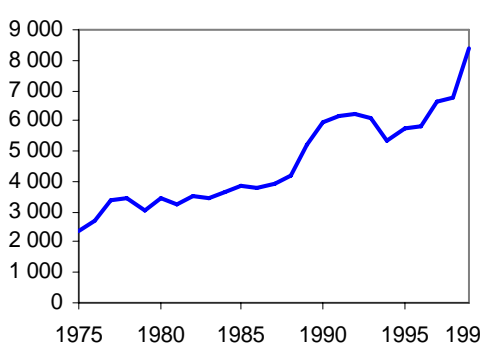
Under år 1999 polisanmäldes nästan 2 500 *våldtäkter*, vilket innebär en ökning med 4 procent (cirka 80 brott) jämfört med år 1998. Samma år anmäldes cirka 1 850 brott avseende sexuellt tvång, utnyttjande – en ökning med 15 procent jämfört med år 1998. Anmälningar avseende denna typ av brott kan ibland innehålla flera brott om offret utsatts för brott vid flera tillfällen. De tio största anmälningarna avseende sexuellt tvång, utnyttjande under år 1999 innehöll sammanlagt cirka 200 brott. Både våldtäkter och sexuellt tvång, utnyttjande hade sin högsta nivå år 1993. Då noterades nästan 2 200 anmälda brott för vardera av dessa brottstyper.

Ny brottstyp år 1999 är brott mot lagen om *förbud mot köp av sexuella tjänster* (trädde i kraft den 1 januari 1999). Under år 1999 polisanmäldes 94 sådana brott.

Antal polisanmälda våldtäkter åren 1975 - 1999

Antal polisanmälda rån åren 1975 - 1999

² Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning (Brottsbalken 4 kap. Om brott mot frihet och frid).

Antalet polisanmälda *rån* fortsatte att öka under år 1999, då nästan 8 400 rån anmäldes. Rånbroten har ökat under de senaste fyra åren med cirka 45 procent. Det är personrånen, som utgör en stor del av rånbroten, som styr utvecklingen. Cirka 85 procent av de anmälda rånen är personrån.

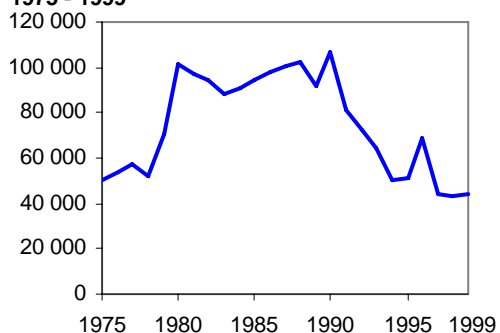
Under år 1999 ökade de polisanmälda *butiksrånen* med cirka 14 procent (90 brott) jämfört med år 1998. Under år 1999 anmäldes 49 *bankrån* – en ökning med 6 brott jämfört med år 1998 och 47 *postrån* – en minskning med 13 brott jämfört med föregående år. Bank- och postrån har minskat under nästan hela 1990-talet.

Sedan mitten av 1990-talet har det årligen anmälts mellan 30 och 50 *rån mot värde transporter och värdebefordran*. Under år 1999 anmäldes 76 sådana rån, vilket är en 50-procentig ökning jämfört med år 1998.

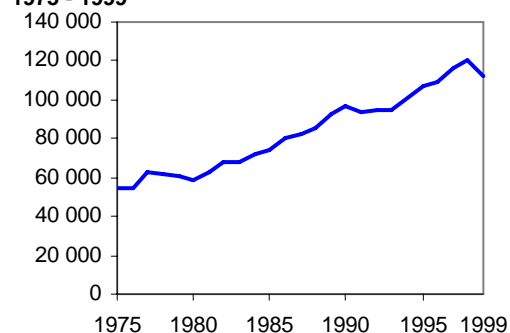
Bedrägeribrott

Under år 1999 polisanmäldes cirka 44 000 bedrägeribrott, vilket är en ökning med 2 procent jämfört med år 1998. Dessa brott har haft en nedåtgående trend under 1990-talet, bortsett från år 1996, då statistiken påverkades av fyra anmälningar på tillsammans 24 500 brott. År 1990 anmäldes cirka 107 000 brott.

Antal polisanmälda bedrägeribrott åren 1975 - 1999

Antal polisanmälda skadegörelsebrott åren 1975 - 1999

Skadegörelsebrott

De polisanmälda *skadegörelsebrotten* har ökat relativt jämnt under hela 1990-talet. Under år 1999 minskade dock antalet anmälda skadegörelsebrott med 7 procent jämfört med år 1998. Den största minskningen (27 procent) svarade klotter för. Denna brottskategori infördes från och med 1996 års statistikredovisning, då cirka 16 000 sådana brott redovisades, mot nästan 21 000 år 1999.

Förfalskningsbrott

Antalet anmälda *penningförfalskningar* har mer än fördubblats under år 1999. Antalet brott ökade i varierande grad i de flesta länen. I några län noterades flerdubbla ökning. Under år 1999 anmäldes cirka 2 900 brott. Under 1990-talet har dessa brott, med något undantag, varierat kring 1 500.

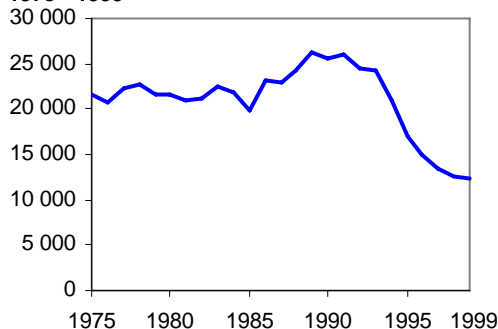
Rattfylleribrott

Totalt anmäldes drygt 12 400 *rattfylleribrott* under år 1999, vilket är en ökning med 2 procent jämfört med föregående år. Antalet anmälda rattfylleribrott har halverats under 1990-talet.

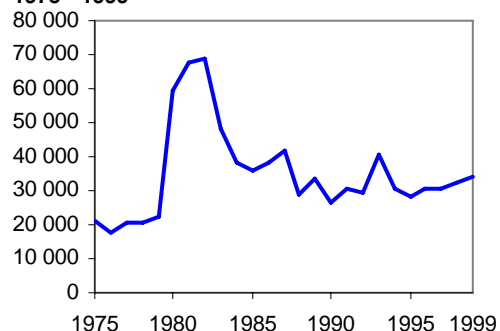
Narkotikabrott

Antalet polisanmälda brott mot *narkotikastrafflagen* ökade med 9 procent under år 1999 till cirka 34 400 narkotikabrott. Nivån har legat relativt konstant runt 30 000 anmälda brott per år under hela 1990-talet med undantag för år 1993 då cirka 41 000 brott anmäldes. En nyhet från och med år 1999 är att innehav av narkotika kan särskiljas från bruk. Cirka 41 procent av de anmälda narkotikabrotten år 1999 avsåg innehav av narkotika och cirka 43 procent avsåg bruk. En del av ökningen under år 1999 kan bero på denna förändring i redovisningen.

Antal polisanmälda rattfylleribrott åren 1975 - 1999

Antal polisanmälda narkotikabrott åren 1975 - 1999

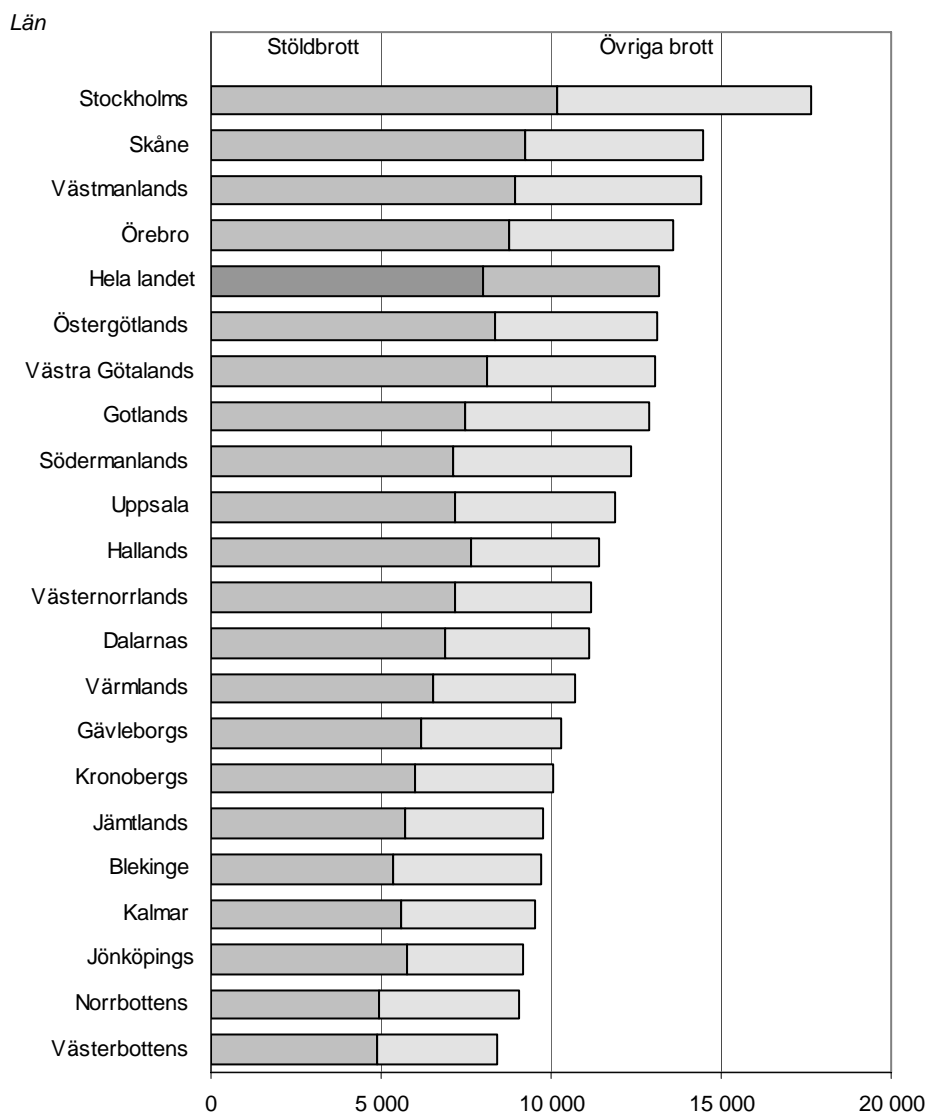
Brott mot besöksförbud

Under år 1999 ökade antalet anmälningar mot *besöksförbud* med 23 procent (cirka 600 brott) jämfört med år 1998. Antalet brott har ökat under hela 1990-talet. Samtidigt har antalet utfärdade besöksförbud enligt Rikspolisstyrelsen ökat. Under år 1999 utfärdades nästan 2 400 besöksförbud. Samma år var antalet brott mot besöksförbud cirka 3 250. Antalet brott mot besöksförbud per utfärdat besöksförbud har varierat något under de senaste tio åren. Denna andel är dock inte större under år 1999 än under tidigare år. Av statistiken framgår att ett fåtal personer står för ett större antal brott mot besöksförbud. Under år 1999 innehöll till exempel sex anmälningar över 50 brott var.

Regional fördelning

I relation till folkmängden begås de flesta brotten i storstadsregionerna. I Stockholms län anmäldes ungefär dubbelt så många brott per 100 000 invånare som i till exempel Västerbottens län. Ordningen mellan länen har i stort sett varit densamma under den senaste tioårsperioden.

Antal polisanmälda brott per 100 000 invånare, år 1999

Uppklarade brott år 1999

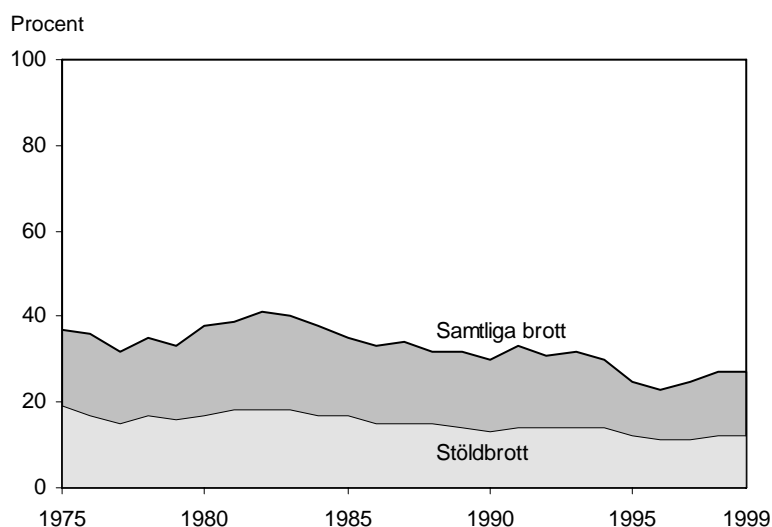
Utvecklingen av uppklarade brott (uppklaringsprocenten)

Samtliga brott

År 1999 klarades cirka 313 700 brott upp i den meningen att brotten blev ”polisiärt” uppklarade (se Olika statistikbegrepp nedan). Uppklaringsprocenten, som är ett annat sätt att mäta uppklaringen definieras som antalet uppklarade brott under ett visst år i procent av antalet polisanmälda brott (cirka 1 164 000 år 1999) samma år. Uppklaringsprocenten för år 1999 var 27 procent. Uppklaringsprocenten för samtliga brott har sjunkit alltsedan år 1982 då den var 41 procent. För *stöldbrotten*, som utgör en stor del av samtliga brott var uppklaringsprocenten 12 procent år 1999. Relativt sett har den sjunkit mer än för samtliga brott, även om utvecklingen har varit något jämnare.

Stöldbrotten tillhör de brott som upptäcks och anmäls av allmänheten. Av dessa brott klaras generellt en mindre andel upp, jämfört med de brott som upptäcks och anmäls av polisen i samband med deras spaningsverksamhet. Exempel på sådana brott är trafikbrott och narkotikabrott.

Uppklaringsprocent: det totala antalet polisanmälda brott och stöldbrott, åren 1975-1999

Våldsbrott

För fullbordade *mord, dråp och misshandel med dödlig utgång* har uppklaringsprocenten minskat från 80 procent till 58 procent under perioden 1975 - 1999. Under samma period har uppklaringsprocenten för *misshandel* och *våldtäkter* varit lägre (50 respektive 37 procent år 1999), men relativt sett har den minskat mer för dessa båda brottstyper än för mord, dråp. Minskningen har varit störst för våldtäkter.

Misshandelsbrott där gärningsman och offer är bekanta har högre uppklaringsprocent (n misshandelsbrott där gärningsman och brottsoffer är obekanta (54 respektive 45 procent år 1999).

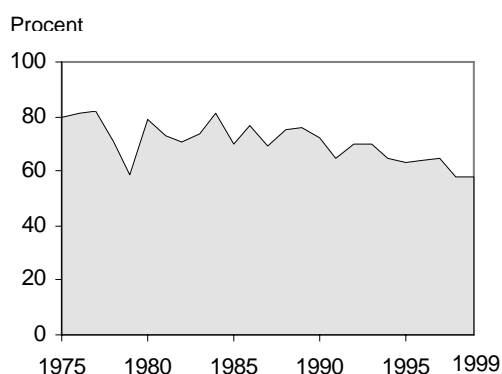
Uppklaringsprocenten för de polisanmälda *rånbroten* har under perioden 1975-1999

sjunkit mer än för andra typer av våldsbrott. Nivån är nu dock densamma som för tio år sedan. År 1999 var upplklaringsprocenten 20 procent för samtliga typer av rån. Av bank- och postrånen, som svarade för en mindre del av rånen, var upplklaringsprocenten 37 respektive 42 procent och för butiksrånen var den 30 procent. Cirka 18 procent av personrånen klarades upp.

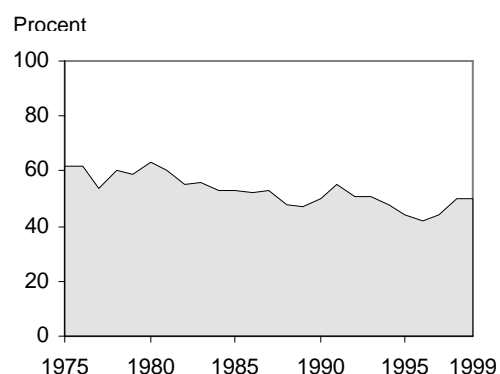
Av brotten våld mot tjänsteman klaras ca 67 procent upp, men även för denna brottstyp har upplklaringsprocenten minskat sedan 1970-talet.

Upplklaringsprocenten för *olaga hot* har varierat mellan 37 och 47 procent under perioden 1975-1999. (år 1999 var den 46 procent). En liknande utveckling har upplklaringsprocenterna av ofredanden haft, men på en något högre nivå.

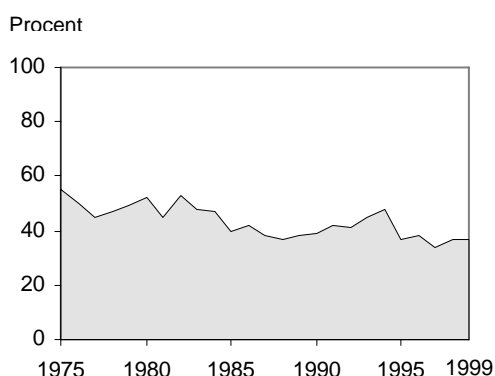
Upplklaringsprocent: polisanmälda mord och dråp åren 1975-1999

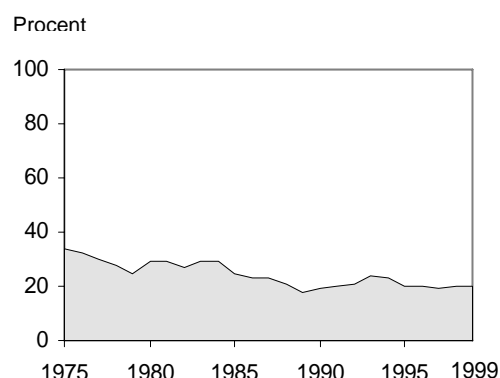
Upplklaringsprocent: polisanmälda misshandelsbrott åren 1975-1999

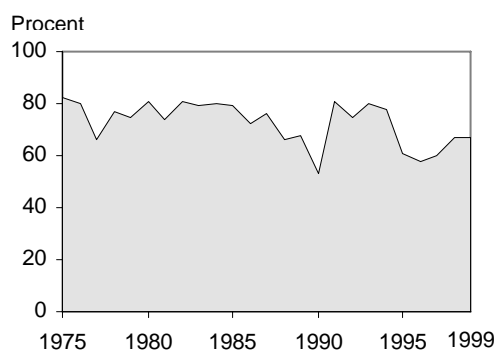
Upplklaringsprocent: polisanmälda våldtäkter åren 1975-1999

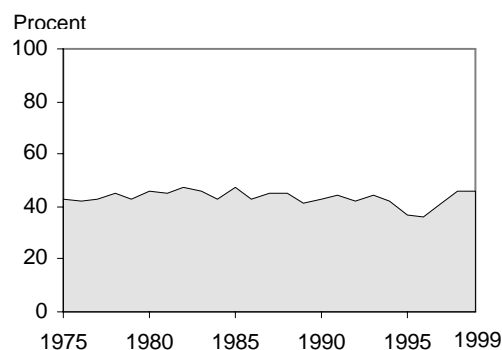
Upplklaringsprocent: polisanmälda rån åren 1975-1999

Upplklaringsprocent: polisanmälda våldsbrott mot tjänsteman åren 1975-1999

Upplklaringsprocent: polisanmälda olaga hot åren 1975-1999

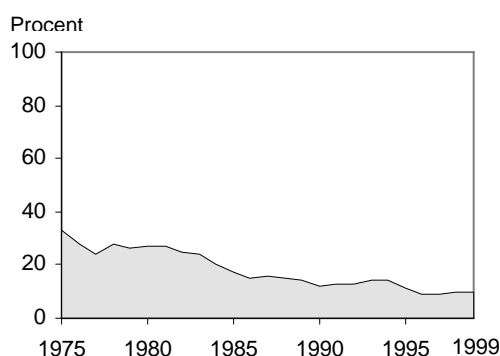
Stöldbrott

En relativt liten del (12 procent 1999) av *stöldbrotten* klaras upp. Det som påverkar uppklaringsprocenten för stöldbrotten är de till antal stora brottstyperna stöld ur och från motorfordon samt tillgrepp av cykel. Båda dessa brottstyper har mycket låg uppklaringsprocent (3 respektive 2 procent år 1999).

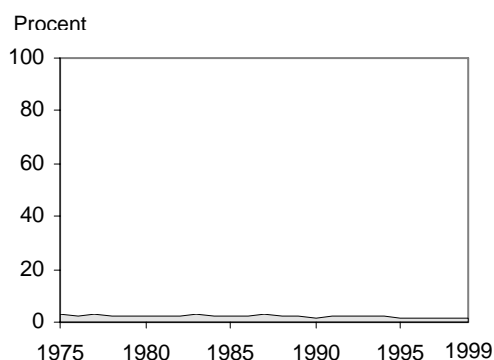
Uppklaringsprocenten för de polisanmälda *biltillgreppen* har minskat från 33 till 10 procent under perioden 1975 - 1999, vilket innebär att den sjunkit till mindre än en tredjedel av den nivå den hade år 1975. Uppklaringsprocenten för *stöld ur och från motordrivet fordon* har nästan sjunkit till en tredjedel av 1975 års nivå.

För *cykelstölderna* har uppklaringsprocenten inte varit högre än 3 procent under den redovisade perioden. År 1999 var den 2 procent.

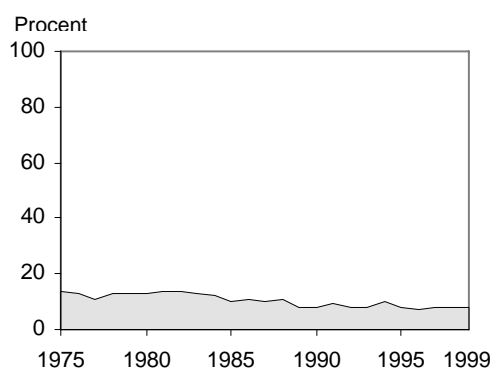
Uppklaringsprocent: polisanmälda biltillgrepp åren 1975-1999

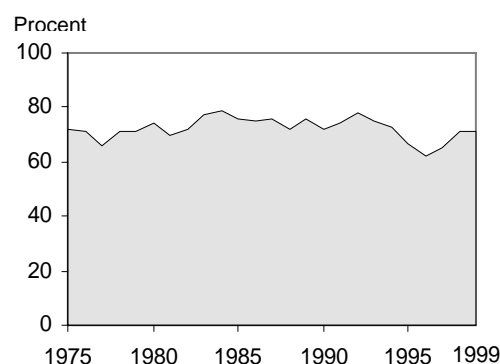
Uppklaringsprocent: polisanmälda cykelstölder åren 1975-1999

Uppklaringsprocent: polisanmälda bostadsinbrott åren 1975-1999

Uppklaringsprocent: polisanmälda butikstölder åren 1975-1999

Även *bostadsinbrotten* har låg uppklaringsprocent. Den var 8 procent år 1999, och har nästan halverats under perioden 1975-1999. *Butikstölderna/snatterierna*, som ofta anmäls först när en förmodad gärningsman finns, har en relativt hög andel uppklarade brott (71 procent år 1999). Uppklaringsprocenten ligger på samma nivå som år 1975.

Övriga brott

Uppklaringsprocenten för de polisanmälda *bedrägeribrotten* har sjunkit från 75 procent till 56 procent under perioden 1975 - 1999.

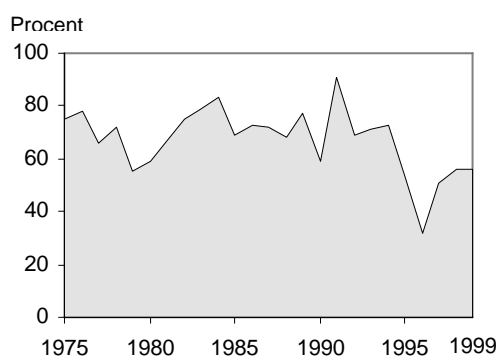
För de anmälda *skadegörelsebrotten* har uppklaringsprocenten nästan halverats från 22

till 12 procent under perioden 1975 - 1999.

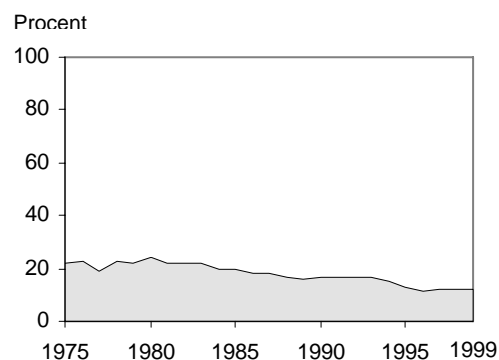
Rattfylleribrott har en hög andel uppklarade brott och år 1999 var uppklaringsprocenten 100 procent. Under perioden 1975 har den dock legat lägre. För denna typ av brott upptäcks oftast både brottet och den misstänkte gärningsmannen samtidigt, vanligtvis i samband med polisens övervaknings- och spaningsverksamhet. En anmälan utan koppling till en misstänkt person är ovanlig. Ett stort antal rattfylleribrott upptäcks dock aldrig – mörkertalet är högt.

Brott mot *narkotikastrafflagen* har också en hög andel uppklarade brott (76 procent år 1999). Dessa brott upptäcks mestadels i samband med polisens spaningsarbete och särskilda insatser för narkotikabekämpning, varför både brott och misstänkt gärningsman registreras samtidigt. Mörkertalet är högt också för brott mot narkotikastrafflagen.

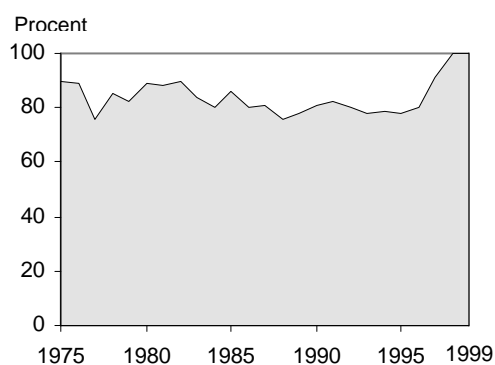
Uppklaringsprocent: polisanmälda bedrägeribrott åren 1975-1999

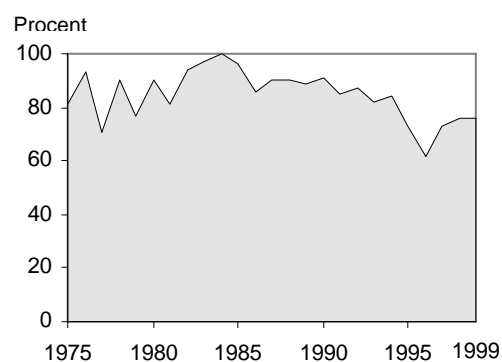
Uppklaringsprocent: polisanmälda skadegörelsebrott åren 1975-1999

Uppklaringsprocent: polisanmälda rattfylleribrott åren 1975-1999

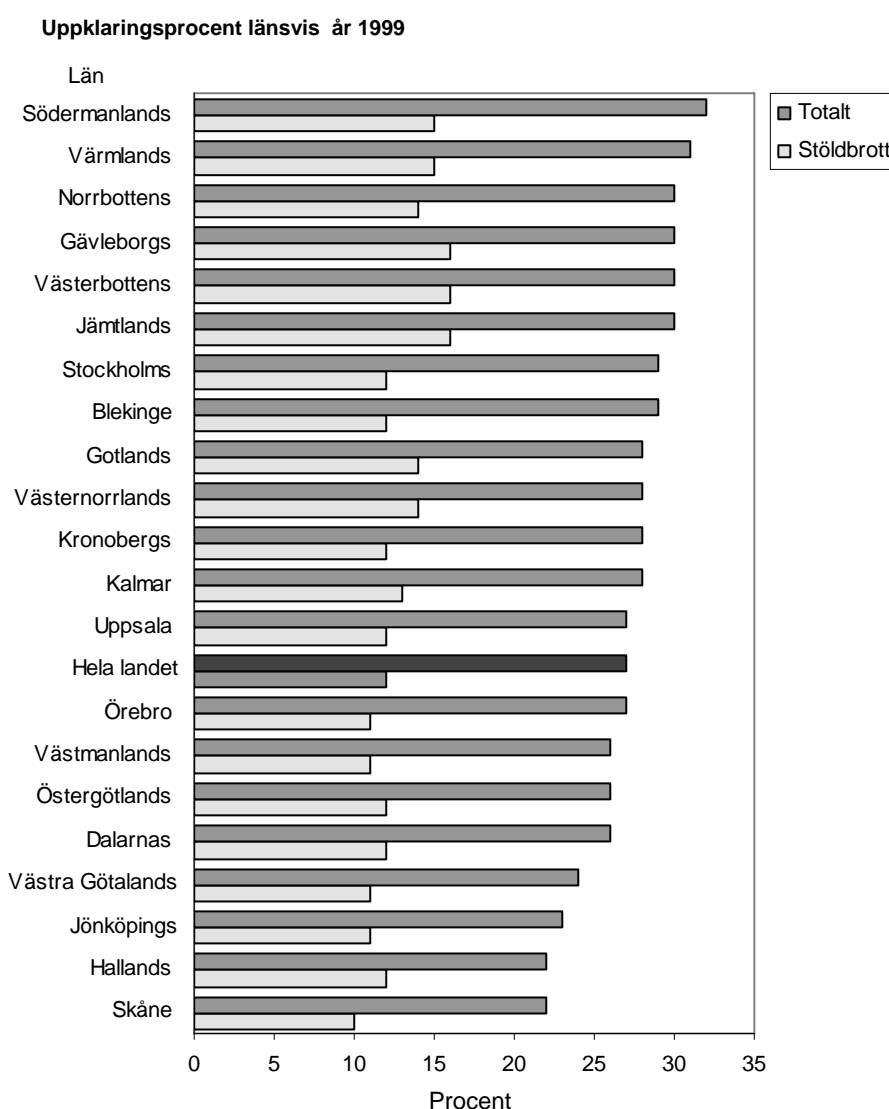
Uppklaringsprocent: polisanmälda narkotikabrott åren 1975-1999

Regional fördelning

Uppklaringsprocenten för samtliga brott varierade mellan cirka 22 procent och 32 procent beroende på län/polismyndighet. Södermanlands och Värmlands län hade de högsta andelarna uppklarade brott, medan Skåne och Hallands län hade de lägsta uppklaringsprocenten. Det finns inget klart samband mellan antalet polisanmälda brott per invånare och andelen uppklarade brott. Hög anmäld brottslighet betyder inte nödvändigtvis att uppklaringsprocenten är liten.

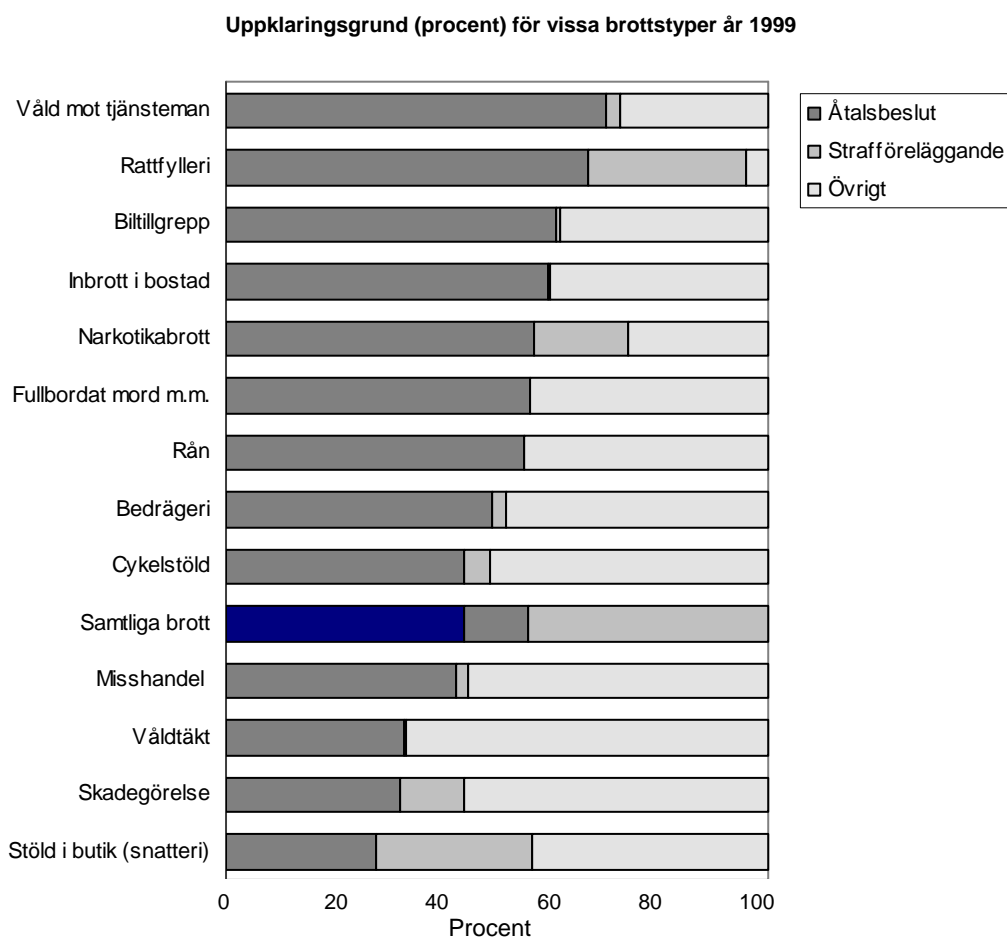
Däremot påverkar uppklaringen för stöldbrotten uppklaringsandelen för samtliga brott. Ett av undantagen var Stockholms län. Där klarades en liten del av stöldbrotten upp, men totalt sett var uppklaringsprocenten bland de högre i landet.

Uppklaringsgrund

Den vanligaste orsaken till att brotten klarades upp var att åklagaren beslutat om att åtal skall väckas. Cirka 44 procent av samtliga uppklarade brott år 1999 klarades upp av denna anledning. Uppklaringsgrunderna varierar beroende på brottstyp. Av de uppklarade våldsbrotten mot tjänsteman svarade exempelvis åtalsbesluten för 70 procent av uppklaringsanledningarna. En relativt stor del av de registrerade våldsbrotten mot tjänsteman klaras upp, vilket innebär att våld mot tjänsteman ofta leder till åtal. Även för butiksstölder och snatterier var uppklaringsandelen hög, men endast 28 procent av de uppklarade brotten ledde till åtalsbeslut. En förhållandevis stor andel av butiksstölderna klarades upp genom strafförelägganden. För nästan alla (96 procent) av de uppklarade rattfylleribrotten var uppklaringsanledningen antingen åtalsbeslut eller strafföreläggande. För denna typ av brott var även andelen uppklarade brott hög.

Under rubriken Olika statistikbegrepp nedan redovisas de vanligaste uppklaringsgrunderna.

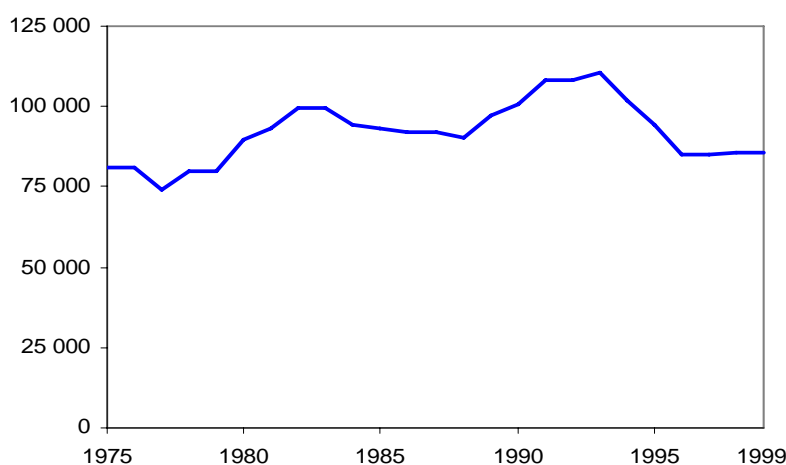

Personer misstänkta för brott

Utvecklingen av misstänkta personer

Under år 1999 registrerades **85 800** personer som skäligen misstänkta för brott. Bortsett från första hälften av 1990-talet har antalet misstänkta personer per år varit mindre än 100 000 under perioden 1975-1999. Vid tolkningen av utvecklingen måste beaktas att många "brottslingar" inte upptäcks och därför inte registreras av polisen som misstänkta personer. Hur många som registreras beror till en del på hur många brott som klaras upp. Andelen upplarade brott har sjunkit under de senaste 15 åren.

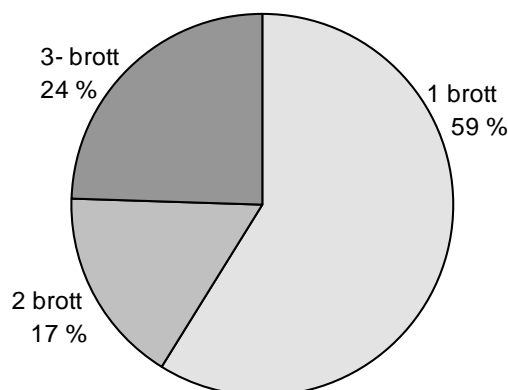
Personer misstänkta för brott, åren 1975-1999

Antal brott per misstänkt person

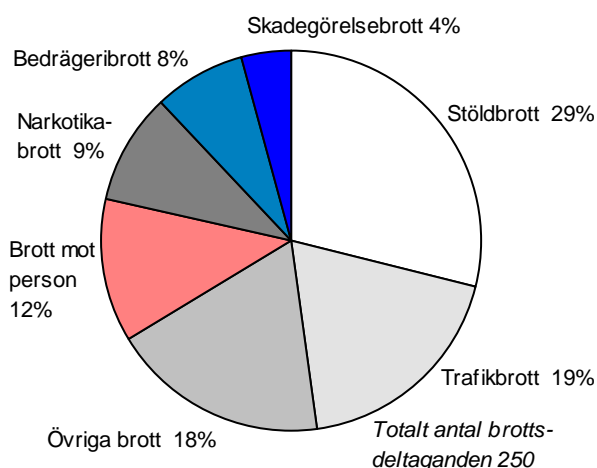
Cirka **59** procent av de personer som år 1999 misstänkts för brott hade misstänkts för *ett* brott under år 1999, cirka **17** procent hade misstänkts för två brott och **24** procent för 3 eller flera brott. Motsvarande andelar för kvinnor var **69, 15 och 16** procent. Genomsnittligt var antalet brott per misstänkt kvinna färre (cirka **2,3**) än för männen (cirka **3,1**).

Antal brott per misstänkt person, år 1999

Brottsstrukturen

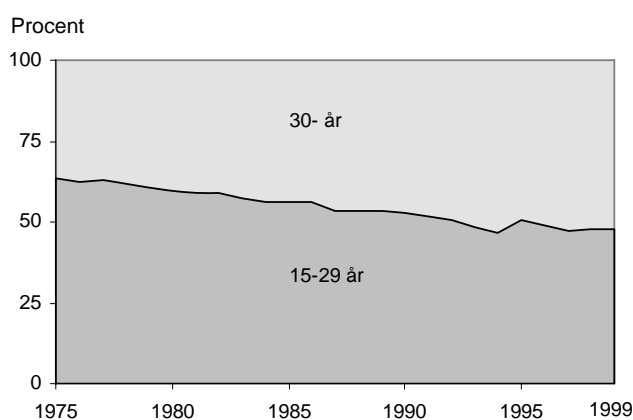
Fördelning efter brottskategori är inte densamma för misstänkta personerna som för anmälda brott. Exempelvis svarar stöldbrotten drygt 25 procent av de misstänkta brott, medan de svarar för cirka 60 procent av de anmälda brotten. Förklaringen till skillnaden är att den redovisade fördelningen inte beskriver samtliga gärningsmäns brottslighet, utan bara de upptäckta gärningsmännens brottslighet. Stöldbrotten är ett exempel på en brottskategori som klaras upp i relativt liten grad. Trafikbrott och de brottstyper som här redovisas som "övriga brott" är exempel på brottskategorier med hög uppklaringsandel och därmed får en större andel bland de misstänkta personerna än bland de anmälda brotten.

Ålder

Andelen äldre bland de misstänkta personerna har ökat under perioden 1975-1999. Det gäller alla åldersgrupper 30 år och däröver, medan åldersgrupper därunder har minskat sin andel av det totala antalet misstänkta personer från 63 procent år 1975 till 48 procent år 1999.

Personer misstänkta för brott efter ålder, åren 1975-1999

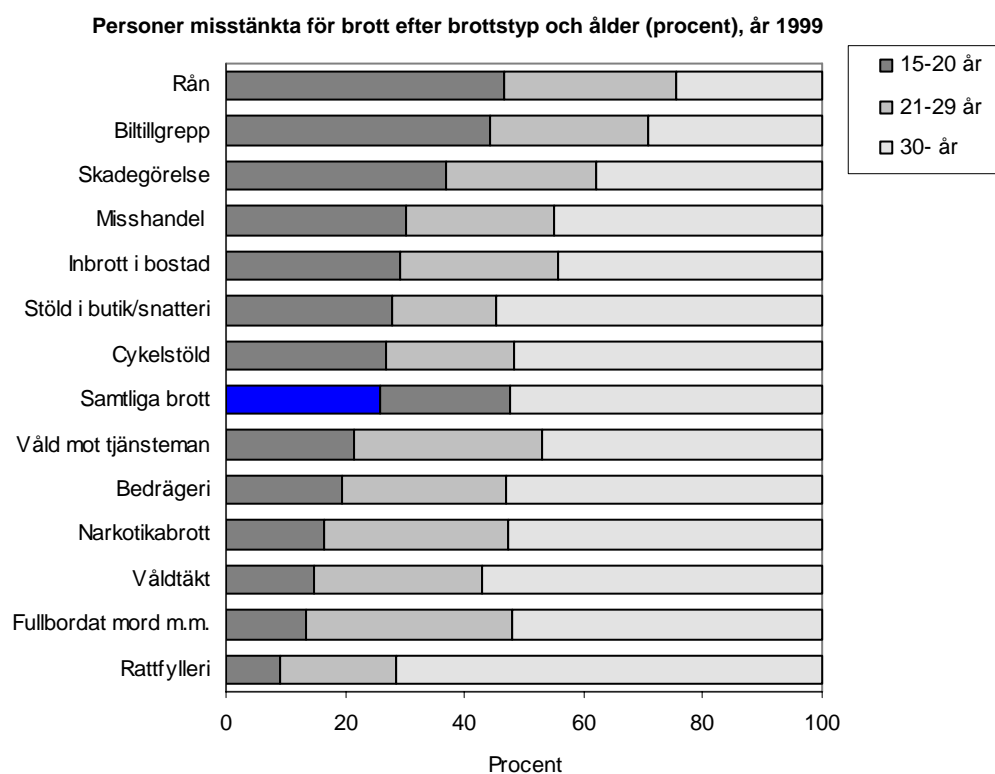

Den minskade andelen yngre personer, som redovisats, innebär inte nödvändigtvis att ungdomsbrottsligheten har minskat. En förklaring är att andelen yngre personer minskat i befolkningen under perioden. Andra förklaringar kan vara skillnader mellan olika åldersgrupper att återfalla i brott eller olika risk för att bli upptäckt och misstänkt för brott.

Åldern avser tidpunkten för första brottet. Under perioden 1987-1994 beräknades dock den misstänktes ålder vid den tidpunkt då åklagaren fattade beslut i åtalsfrågan. Detta förklarar helt eller delvis den redovisade lägre andelen unga misstänkta personer under denna period. Se även avsnittet Kvalitet och jämförbarhet nedan.

De misstänkta personernas ålder varierar beroende på vilken typ av brott de är misstänkta för. För brottstyperna biltillgrepp, rån och skadegörelse dominerar åldersgrupperna upp till 29 år. Bland de personer som misstänkts för biltillgrepp är nästan hälften 20 år eller yngre.

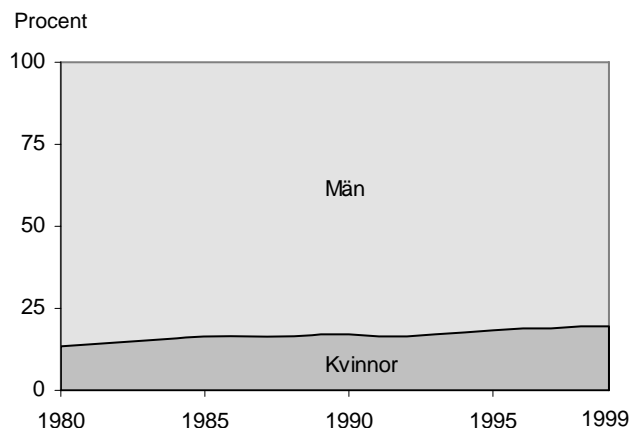
Av de misstänkta rattfylleristerna, som oftast upptäcks i samband med spaningar, är cirka 70 procent 30 år eller äldre. Även vid mord och våldtäkter dominerar åldersgrupperna 30 år eller däröver. Cirka 63 procent av de misstänkta våldtäktsmännen tillhör denna åldersgrupp.

Kön

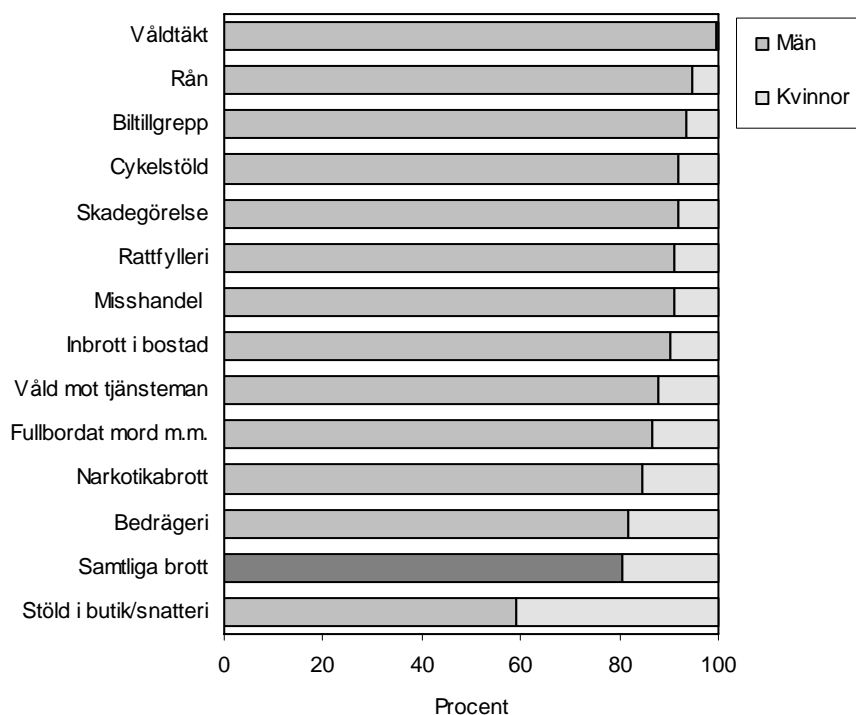
Merparten (81 procent år 1999) av de misstänkta personerna är män, men andelen kvinnor har ökat från cirka 15 procent till 19 procent under perioden 1980-1999.

Personer misstänkta för brott efter kön, åren 1975-1999

Våldtäkter begås uteslutande av män. För ingen enskild brottstyp är andelen misstänkta kvinnor högre än andelen misstänkta män. Stöld och snatteri i butik och varuhus är en brottstyp med en relativt hög andel (41 procent) kvinnor bland de misstänkta. Andra brottstyper med relativt hög andel misstänkta kvinnor är egenmäktighet med barn (47 procent), checkbedrägeri (33 procent), bedrägeri mot försäkringskassa (39 procent) och förskingring (32 procent). För hela kategorin brott mot allmänheten (BrB 13-15 kap) är andelen kvinnor 30 procent. I denna kategorin finns vållande av brand (31 procent), checkförfalskning (42 procent) och mened, falskt åtal m.m. (36 procent).

Personer misstänkta för brott efter brottstyp och kön procent), år 1999

Kvalitetsbrister i statistiken

Från och med 1997 års brottsstatistik kan man i RAR-systemet använda en speciell brottskod för de fall där brottstyp inte kan anges direkt vid anmälningstillfället. Syftet är bland annat att öka kvaliteten på statistiken över brottstypen mord, dråp och misshandel med dödlig utgång. Koden har använts i närmare 5 900 fall under hela år 1999. Antalet har kontinuerligt ökat sedan brottskoden infördes. För närvarande saknas kunskap om innebörden av dessa fall, som i statistiken redovisas under rubriken Brottet ej kategoriserat.

Statistiken över skattebrott och kap. 11 i brottsbalken är inte komplett på grund av brister i inrapporteringen till BRÅ.

Olika statistikbegrepp

Statistiken över det totala antalet polisanmälda brott ger en allmän beskrivning av brottslighetens omfattning, struktur, utveckling och regionala fördelning i Sverige.

Polisanmälda brott

De brott som redovisas har anmälts till och registrerats av polisen under redovisningsperioden. Brotten kan alltså ha ägt rum före redovisningstillfället och behöver inte ha upptäckts under det år, kvartal eller den månad som redovisningen avser.

I statistiken redovisas följande brott:

- Brott mot brottsbalken³
- Brott mot trafikbrottslagen⁴
- Brott mot narkotikastrafflagen
- Brott mot övriga specialstraffrättsliga författningar där fängelse ingår i straffskalan.

Det totala antalet polisanmälda brott redovisas, det vill säga även händelser som vid senare utredning visar sig inte vara brott eller där brott inte kan styrkas. Detta är särskilt viktigt att komma ihåg vid jämförelser med annan kriminalstatistik och vid internationella jämförelser, där man ofta har en snävare definition av begreppet brott. Vad gäller till exempel mord, dråp och misshandel med dödlig utgång har det vid jämförelser med till exempel dödsorsaksstatistiken visat sig att ungefär en tredjedel av de polisanmälda morden och dråpen aldrig borde ha klassificerats som mord eller dråp.

Försök, förberedelse och stämpling⁵ till brott redovisas som fullbordade brott. Försöksbrotten redovisas dock separat för mord och dråp, våldtäkter samt biltillgrepp.

Källor

³ Följande brott ingår dock inte: vållande till kroppsskada eller sjukdom i samband med trafikolycka (BrB 3 kap. 8 §), egenmäktigt förfarande genom olovligt utnyttjande av annans parkeringsplats (BrB 8 kap. 8 §) och förargelseväckande beteende (BrB 16 kap. 16 §).

⁴ Trafikbrotten omfattar endast de brott där det finns en misstänkt. I den statistiska redovisningen ingår inte vårdslöshet i trafik (1 § 1 st.) och hindrande eller störande av trafik i väsentlig mån.

⁵ Med stämpling (enl. 23 kap. 2 § 2 st. BrB) menas antingen att en person i samråd med någon annan beslutar utföra brottet, eller att en person själv erbjuder sig eller övertalar någon annan att utföra brottet.

Till grund för statistiken över polisanmälda brott ligger uppgifter från polisen. En brottsanmälan upprättas av polisen i samband med att brott kommer till polisens kännedom. Uppgifter ur brottsanmälan sänds av den lokala polismyndigheten till Rikspolisstyrelsen (RPS). Uppgifterna levereras sedan till BRÅ för granskning, bearbetning och sammanställning.

Brottstyp

Klassificeringen av brott sker med hjälp av brottskoder. Varje brottstyp har en specifik kod. Anvisningar för hur brotten ska kodas, *Kodning av brott*, har utfärdats av BRÅ i samråd med Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren. Brottstyperna/koderna bygger på gällande lagstiftning. En brottstyp är ofta kopplad till en viss paragraf eller ett visst stycke i lagen, men i vissa fall är den mer specificerad för att ange brottsobjekt, brottsplats, offrets ålder eller kön, brottslingens tillvägagångssätt m.m.

Huvudprincipen för brottsräkning är att om flera brott av samma typ begåtts under en viss tid redovisas varje brott för sig. Ett antal avvikelser från denna huvudprincip förekommer dock. Ofredanden genom en serie telefonpårningningar räknas till exempel som *ett* brott.

Procentuell förändring

Vid jämförelser över tid används motsvarande period föregående år som referensperiod. En procentuell uppgång för en viss brottstyp behöver dock inte innebära att brottstypen ökar på längre sikt. Uppgången kan bero på ett ovanligt litet antal brott föregående år. För brottstyper med ett litet antal brott (till exempel post- och bankrån), ger antalsmässigt små variationer stora procentuella förändringar.

Uppklarade brott

De brott, som från polisiär synpunkt, anses ha fått ett klarläggande, redovisas i statistiken som uppklarade. Termen innebär inte att någon bundits vid brottet. Om polisen till exempel utan vidare utredning beslutar att "brottet ej är styrkt", anses brottet som uppklarat. Om åklagaren däremot, efter en noggrann utredning och då en skäligen misstänkt person registrerats, beslutar att brottet inte kan styrkas, betraktas brottet inte som uppklarat.

De vanligaste besluten (uppklaringsgrunderna) som innebär att brott redovisas i statistiken som *uppklarade* brott är att

- åtal väcks
 - strafföreläggande utfärdas
 - åtalsunderlåtelse meddelas
 - det, utan att någon person skäligen misstänks, inte kan styrkas att ett brott begåtts
 - den anmälda gärningen inte bedöms vara brott
 - den misstänkta personen är minderårig (under 15 år).
-
- De vanligaste besluten som innebär att brott anses som *ouppklarade* är att
 - det inte finns någon misstänkt person och att "spaningsuppslag saknas" (redovisas inte i statistiken)
 - spaningar inte leder till något resultat (redovisas inte i statistiken)

- det, trots utredning, ej kan styrkas att den skäligen misstänkte begått brottet
- utredning visar att den skäligen misstänkte är oskyldig.

Uppklarade brott redovisas för varje brottstyp i tre former:

- Antal uppklarade brott
- Andel (i procent) av de uppklarade brotten som anmälts 1999, 1998, 1997 respektive tidigare år.
- Antal brott uppklarade 1999 (anmälda 1999 eller tidigare) i procent av antal anmälda brott 1999. Detta mått har i redovisningen benämnts *uppklaringsprocent*. Denna konstruktion innebär att uppklaringsprocenten för enstaka brottstyper under vissa år kan överstiga 100 procent. Om många brott anmälts ett år och brottsutredningarna är komplicerade kan uppklaringsprocenten bli mycket låg. Efterföljande år kan uppklaringsprocenten öka om utredningarna då är klara.

Personer misstänkta för brott

I statistiken över personer misstänkta för brott redovisas de personer som av polis och åklagare bedömts vara *skäligen* misstänkta för brott. Redovisningen omfattar även de misstänkta personernas brottsdeltaganden, det vill säga deras deltaganden i de brott de misstänkts för. I statistiken beskrivs de misstänkta personernas kön och ålder samt vilka brott de misstänkts för. Redovisningen omfattar samma brottstyper som polisanmälda brott.

Med ”skäligen misstänkt” avses att åklagaren, efter genomförd utredning, har ansett att brottsmisstanke kvarstår. Ungdomar som inte är straffmyndiga (under 15 år) redovisas dock *inte* i statistiken över misstänkta personer.

Misstänkta personer redovisas endast en gång per brottstyp och år, även om de misstänkts för flera brott med samma brottstyp under året (vilket brukar uttryckas som netto per rad, eftersom varje brottstyp vanligtvis redovisas på en rad⁶ i tabellerna).

Statistiken över misstänkta personer bör användas då man studerar ålders- och könsfördelning för de *personer som någon gång under året* begått brott av en viss brottstyp. Då man studerar hur stor *andel av en viss brottstyp* som begåtts av en viss åldersgrupp eller ett visst kön bör statistiken över brottsdeltaganden användas.

Kvalitet och jämförbarhet

För att kunna jämföra brottsstatistik med andra statistikkällor behöver man veta hur statistiken byggts upp, klassificerats och definierats.

Polisanmälda brott

För att kunna tolka statistiken över polisanmälda brott bör man bland annat ta hänsyn till:

⁶ En person kan förekomma som misstänkt för flera olika brottstyper i en tabell. Därför blir summan av antalet personer för de olika brottstyperna ofta större än nettoantalet misstänkta personer för samtliga brott.

- Relationen mellan anmäld och faktisk brottslighet, så kallat mörkertal. Mörkertalet varierar mellan olika brottstyper. Vad gäller till exempel narkotikabrott och rattfylleribrott påverkas det till exempel av polisens insatser. Mörkertalet kan också variera över tid för vissa brottstyper, vilket bland annat beror på benägenheten att anmäla brott. Anmälningens benägenheten påverkas inte så mycket från ett år till ett annat, men den kan förändras på lång sikt. För vissa brottstyper, som sexualbrott inomhus, kan dock anmälningens benägenheten förändras kortsiktigt, som följd av en ökad samhällsdebatt. För stölder kan den påverkas av ändrade försäkringsbestämmelser.
- Svårigheterna att räkna och klassificera brott. Skillnader i tillämpning av anvisningar (Kodning av brott) kan förekomma mellan olika polismyndigheter och kan variera över tid.
- Förändringar av lagstiftningen och omläggningar av statistikrutiner.

Uppklarade brott

Vid tolkningen av statistiken över uppklarade brott bör beaktas att måtten bygger på polisens administrativa hantering av ärendena. Uppklaring betyder inte att någon dömts eller på annat sätt lagförts för brott. Ett brott kan redovisas som uppklarat även om den åtalade frikänts vid rättegången.

Uppklaringsprocenten får inte ses som andelen uppklarade brott av motsvarande anmälda brott. Många av de uppklarade brotten har anmälts tidigare år än redovisningsåret (1999). En redovisning där antalet uppklarade brott relateras till motsvarande antal anmälda brott är för närvarande inte möjlig att göra.

För att beskriva utvecklingen av uppklarade brott kan måttet uppklaringsprocent användas. Kvalitén på måttet som en beskrivning av uppklaringsandelen blir högre ju längre tidsserier som redovisas.

Jämförelse mellan uppklaringsprocenten för olika brottstyper med få anmälda och uppklarade brott måste göras med försiktighet, eftersom en stor andel av de uppklarade brotten kan vara anmälda tidigare år. Uppklaringsprocenten kan i sådana fall vara högre än 100 procent. På motsvarande sätt kan uppklaringsprocenten vara extremt låg ett visst år om antalet anmälda brott är ovanligt högt och dessa inte klaras upp inom året.

Uppklaringarna varierar mellan olika brottstyper beroende på brottets art. Cykelstölder har till exempel en mycket låg andel uppklarade brott, vilket kan förklaras med svårigheterna att med en rimlig insats klara upp denna typ av brott. Däremot har de så kallade spanings- och ingripandebrotten mycket hög uppklaringsandel. Till dessa hör bland annat narkotikabrott och trafikbrott. För denna typ av brott upptäcks gärningsmannen vanligtvis i samband med spaningen, det vill säga samtidigt som brottet upptäcks och registreras av polisen.

Personer misstänkta för brott

Det är inte givet att de redovisade uppgifterna om de misstänkta personernas ålder och kön är representativa för alla brottslingar, eftersom långtifrån alla brottslingar upptäcks

och registreras av polisen. Generellt sett har statistiken en överrepresentation av ständigt återfallande brottslingar eftersom risken för upptäckt är större ju fler brott en person begår.

Det finns dessutom stora olikheter mellan de olika brottskategorierna vad gäller statistikens förmåga att spegla verkligheten. Inom vissa brottskategorier kan de misstänkta (upptäckta) personerna vara representativa för gärningsmän som begått brott inom denna kategori. Inom andra brottskategorier kan det vara så att risken att bli upptäckt och misstänkt är större för vissa åldersgrupper eller kön, som inte är representativt för samtliga gärningsmän inom brottskategori. För de flesta *spanings- och ingripandebrotten* (t.ex. narkotikabrott) kan statistiken över misstänkta huvudsakligen användas till beskrivning av de gärningsmän som upptäcks och registreras av polisen.

För *offerbrotten* (nästan alla brottsbalksbrott) är risken större att bli upptäckt i de fall det funnits en direkt kontakt mellan gärningsman och brottsoffer (t.ex. misshandel, sexualbrott, rån) än i de fall det inte funnits någon kontakt mellan gärningsman och offer (t.ex. skadegörelsebrott). I det första fallet ger statistiken en bättre bild av brottslingen eftersom "urvalet" för beskrivningen är större än i det senare fallet.

Ett annat exempel på offerbrott, där ingen direkt kontakt mellan gärningsman och offer förekommit är vinds- och källarinbrott. Statistiken visar här en bild av äldre gärningsmän, men man vet att en stor del av dessa brott begås av mycket unga personer. Orsaken är att de som upptäcks ofta är berusade och bostadslösa, som stannar kvar på brottsplatsen och därmed löper större risk för att bli upptäckta. Det finns dock brott, till exempel stöld ur motorfordon, där andelen misstänkta är låg, men där "urvalet" kan antas vara något sänkt slumpmässigt.

De misstänkta redovisade ålder avser de misstänkta ålder vid tidpunkten för det första brottet. Under perioden 1987-1994 redovisades den ålder de misstänkta personerna uppnått det år åklagaren fattat beslut i åtalsfrågan. Det innebär att de brott som beslutet avsåg kunde ha begåtts när förövaren var yngre. Statistiken för åren 1995-1999 är alltså inte jämförbar med statistiken för åren 1987-1994, vilket i synnerhet bör beaktas vid jämförelser av de lägre åldersgrupperna.

Publicering av rättsstatistik

Statistik över anmälda brott har förts från år 1950. Statistiska centralbyrån publicerade årligen statistik till och med redovisningsåret 1992.

Från och med redovisningsåret 1993 ansvarar BRÅ för den officiella statistiken inom rättsväsendet. Statistiken redovisas i följande återkommande publikationer: *Kriminalstatistik, Narkotikastatistik, Domstolsstatistik, Brottsutvecklingen och Prognoser för brottsutvecklingen.*

Som en hjälp för tolkningen av kriminalstatistiken har BRÅ publicerat *Konsten att läsa statistik om brott och brottslingar.*

Statistiken publiceras även på BRÅ:s webbplats:
www.bra.se

Juni 2000